Scientific quarterly (scientific-research article) of Islamic world political research
Vol. 13, No. 1, Spring 2023, 71-88
DOI: 10.21859/priw-130104

The Islamic revolution, the establishment and expansion of the Turkish Kurdish Hezbollah movement

Morteza Shirodi[1], Karam Jamshidifard[2], Mohamadsajad Shirodi[3]

Date of Received: 2021/10/31 **Date of Acceptance**:2023/02/22

Abstract

The Islamic movement of Kurdish Hezbollah in Turkey was formed by being influenced by the Islamic Revolution and in line with its ideas. Despite the fact that its leadership and body were from Sunnis, this movement was inspired by the thoughts of Imam Khomeini and determined its path based on it and tried to institutionalize religion in the secular society of Turkey. Therefore, this article seeks to answer the question of how the Hezbollah movement in Turkey was able to be born in a militaristic atmosphere and in opposition to the left-wing and secular nationalist ideas that have a long history in this country, and then to become a comprehensive movement. And turned into a mass? The result of this research, which was carried out using documentary and library methods, in short, confirms that this movement, by emphasizing Kurdish-religious identity, was able to face a serious challenge to the far-right and Marxist secular parties, and the Islamic Republic of Iran can Taking advantage of the capabilities of this

1. Associate Professor of the Politics Department of the Islamic Civilization and Religion Research Center of the Great Prophet , Qom, Iran(responsible Author) , dshirody@yahoo.com

2. PhD student in Political Sociology, Islamic Azad University, Faculty of Science and Research, Tehran, Iran. k.jamshidifard@gmail.com

3. PhD in Sociology, University of Tehran. Tehran Iran. m.s.shiroody@gmail.com

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA...

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

Sunni Islamic group, but influenced by Shiite thoughts, will provide a basis to prevent possible threats against Iran's national interests.

Keywords: Kurdish Hizbullah, Sufi Tariqas, Turkey, Movement and Islamic Revolution

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، انجمن مطالعات جهان اسلام
فصلنامه علمی (مقاله علمی – پژوهشی) پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال سیزدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۲، صص ۸۸ – ۷۱

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۱۰۴

انقلاب اسلامی، تأسیس و فراگیری جنبش حزب الله کردی ترکیه

مرتضی شیرودی[۱]
کرم جمشیدی فرد[۲]
محمدسجاد شیرودی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۰۹ **تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۳**

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

چکیده

جریان اسلامی حزب‌الله کردی در ترکیه با تأثیرپذیری از انقلاب اسلامی و هم‌سو با ایده‌های آن شکل گرفت. این جریان با وجود این که کادر رهبری و بدنه آن از اهل تسنن بودند اما با الهام از اندیشه‌های امام خمینی (ره) پدید آمد و مسیر حرکت خود را بر پایه آن،تعیین و برای نهادینه کردن دین در جامعه سکولار ترکیه به تلاش پرداخت، بنابراین، مقاله حاضر در پی پاسخ به این پرسش است که چگونه جنبش حزب الله در ترکیه توانست در جوی میلیتاریستی و در تقابل با اندیشه های ناسیونالیستی چپ گرا و لائیک که قدمت دیرینه ای در این کشور دارند، زاده شود و سپس، به جنبشی فراگیر و توده ای تبدیل شد؟ خروجی این تحقیق که با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه ای صورت گرفته، بطور مختصر، مؤید آن است که این جنبش با تأکید بر هویت دینی - کردی توانست احزاب سکولار راست افراطی و مارکسیستی را با چالش جدی مواجه نماید و جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با بهره‌گیری از توانمندی‌های این گروه اسلامی سنی ولی متأثر از تفکرات شیعی، زمینه ای را فراهم کند تا از بروز تهدیدهای محتمل بر ضد منافع ملی ایران جلوگیری شود.

واژه‌های کلیدی: حزب الله کردی، طریقت های صوفیه، ترکیه، جنبش و انقلاب اسلامی

۱. دانشیار گروه سیاست مرکز پژوهشی تمدن اسلامی و دین پژوهی پیامبر اعظم (ص)، قم، ایران. dshirody@yahoo.com
۲. دانشجوی دکتری جامعه شناسی سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
k.jamshidifard@gmail.com
۳. دکتری جامعه شناسی دانشگاه تهران. تهران.ایران. m.s.shiroody@gmail.com
Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

۱. مقدمه

از زمان تأسیس جمهوری ترکیه در ۱۹۲۳، مناطق جنوب شرق این کشور همواره از بی عدالتی، تبعیض و انکار قومی در رنج و عذاب بوده اند، از این رو،پیروزی انقلاب اسلامی در ایران تأثیر بسزایی در تهییج مسلمانان به قیام به ویژه در مناطق مرزی همجوار با جمهوری اسلامی ایران برجای گذاشت. مردم ترکیه با توجه به فضای بی ثباتی دولت، اعتراضات خود را در قالب تظاهرات خیابانی ابراز کردند و البته، بعضی از مناطق کردنشین متأثر از نقض حقوق کردها، بیش از دیگران تحت تاثیر انقلاب اسلامی ایران قرار گرفت و به شدت به روند تبعیض آمیز دولت در نگاه به کردها، اعتراض کرد اما چون فضای سیاسی امنیتی در وضع نامناسبی قرار داشت، ارتش، اعتراضات را سرکوب نمود. بسیاری از پژوهشگران کودتای سال ۱۹۸۰ را به نوعی ترس از وقوع انقلاب اسلامی در ترکیه و اعتراض علیه دولت این کشور در مهار حرکت های مردم مذهبی دانسته‌اند اما اسلام گرایان این کشور با تأثیرپذیری از انقلاب اسلامی،جریان اسلامی حزب الله را در این کشور تأسیس و با تأکید بر محوریت دین و ایدئولوژی اسلام سیاسی با توسل به توسعه نهادهای مردم نهاد، درصدد ایجاد حکومت اسلامی در این کشور برآمد، پیشینه چهار دهه فعالیت آن در ترکیه، گواه رشد آن در جامعه سکولار این کشور است.

این پژوهش با واکاوی جنبش حزب الله کردی در ترکیه در صدد است که چگونگی روند رو به رشد آن در جنوب شرق و سایر نقاط این کشور را در تقابل با گروهای افراطی ملی گرای چپ و سکولار و احزاب سنتی ترکی – اسلامی مورد بررسی و بازخوانی قرار دهد. اطلاق جنبش های سیاسی در علوم اجتماعی، به گروهایی است که در مسیر رسیدن به هدف های سیاسی در حوزه مذهبی، محلی، ملی، فراملی و جهانی عمل می کنند،البته،حزب الله در لغت به معنای حزب خدا است که در قرآن، در اشاره به مؤمنان و گروهی است که بطور آگاهانه خود را جماعت حزب خدایی می نامند. این جنبش همواره بر نیاز به احیای جهانی اسلامی، تأکید نموده و مدعی است از طریق ایجاد نهادهای جامعه مدنی در مناطق محلی درصدد دست یازیدن به این هدف است.

ادبیات تحقیق

مفهوم جنبش حزب الله کردی، مفهومی جدیدی است لذا پژوهش ها و تألیفات زیادی در زبان فارسی در این زمینه صورت نگرفته و آنچه نگاشته شده اکثراً توسط گروها و افراد با گرایشات خاص به زبان های ترکی، کردی و انگلیسی به رشته تحریر درآمده است اما در این بین با بررسی همه متون نگاشته شده،

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

واقعیت بازتاب های انقلاب اسلامی بر تأسیس و فراگیری جنبش حزب الله کردی در ترکیه مورد واکای قرار نگرفته است.

اشرفي، در مقاله " حزب الله کُردي؛ حلقه مغفول مقاومت" تنها به بیان کلیات موضوع اکتفا و بخشی از رخدادهای این جنبش توده ای را منعکس نموده و آن را هم‌سو با الگوی جمهوری اسلامی ایران و مخالف جدّی تفکر وهابیت در منطقه دانسته است.

ساریخان و بیلگین در کتاب" شناخت مسئله کرد در ترکیه"در بخش کوتاهی از کتاب، ضمن بررسی ریشه های شکل گیری این جنبش بر بازخوانی و تکامل حزب الله به عنوان تجدید حیات اسلام کردی،آن را به عنوان جنبشی اجتماعی نیازمند مطالعه و بررسی بیشتر دانسته است.این نویسندگان باور دارند در گفتمان جدید، حزب الله با استفاده از شخصیت های مشهور کردی - اسلامی چون بدیع الزمان سعید نورسی علاوه بر مشروعیت افزایی بر جنبش های اسلامی معاصر،درصدد توسعه فعالیت های خود است.

مقالات درج شده در وب سایت های خارجی همانند سایت مطالعات اسلامی آکسفورد، تنها رویدادهای خبری، زمان و چگونگی شکل گیری این جنبش را بازتاب داده و نویسندگان این رویدادها از ارائه تأثیرگذاری انقلاب اسلامی بر این جنبش خودداری ورزیده اند.

کورت در کتاب" حزب الله کردی در ترکیه: اسلام گرایی،خشونت و دولت" با اذعان به این که حزب الله کردی در ترکیه کمتر شناخته شده است؛ با دید جامعه شناختی، حزب الله را در دو مقطع زمانی، مورد بررسی قرار داده است. وی با این که با دید انتقادی به دوره نخست حیات این جریان اسلامی می پردازد، معتقد است: این جنبش، در دوره دوم حیات خود، توانسته به جنبشی اجتماعی قدرتمند، گسترده و فراگیر و فارغ از جنبش های اجتماعی خشونت آمیز درآید و با تکیه بر نهادهای مردم نهاد اسلامی در منطقه ای که هویت قومی آنان، عامل اصلی مقابله با دولت است، موفقیت های بزرگی در چارچوب اهداف اسلامی کسب نماید.

مبانی نظری جنبش های اسلامی

در مورد خاستگاه و منشأ شکل گیري جنبش های اسلامی سه دیدگاه متفاوت وجود دارد:

۱. برخي از اندیشمندان مسلمان علی‌الخصوص شرق شناسان، جنبش های اسلامی را به دلیل ویژگی بنیادین اسلامی و ذاتی آن و عدم تطبیق پذیری با مدرنیته(اعم از فردگرایی، سکولاریسم،عقلانیت ابزاری و ...)دارای فهم اشتباهی از موضوع فعالیت خود می دانند که بر پایه این فهم اشتباه،ریشه اسلام گرایی را در

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعية دراسات العالم الاسلامي
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

بحران های جهان اسلامی و عوامل خارجی، جستجو می نمایند. در نگاه این افراد، جنبش های بنیادگرایانه و اسلام گرایانه، بسیار فعال هستند و از متن مبانی ارزشی اسلامی و دین برخاسته اند صرفا منفعل و واکنشی نیستند. آنان نگرشي كاملاً منفي به جريان اسلام گرايي دارند و آن را معادل خشونت و ترور مي دانند. از دید این متفکران چون در قرآن بحث شهادت، قتال، جهاد و... آمده است، بازگشت اسلام گرایان به اصل و ذات اسلام به معناي بازگشتن به خشونت و ترور مي باشد. در برابر این متفکران غربي افرادي همچون مودودي و سیدقطب در جهان اسلام،بازگشت به اصل و ذات دین را معادل حاکمیت خداوند بر سراسر شئونات زندگي انسان ها دانسته که این بازگشت منجر به حاکمیت الله به جاي حاکمیت انواع خدایان بشري خواهد شد.

۲. افراد قابل توجهی از بین مسلمانان و نویسندگان غربی، اصرار دارند که اسلام گرایی یک اقدام انفعالی نسبت به فشارهای محیط و تغییراتی است که در بیرون رخ می دهد. این اندیشمندان، حرکت شتابان اسلام را از ویژگی ها ذاتی اسلام ندانسته و حتی آن را ترکیبی از بحران هایی که در داخل جهان اسلام رخ داده و ناشی از مواجهه مسلمانان با تمدن غرب می دانند. برهان غلیون نیز، در کنار توجه به بحران هاي مشروعیت در جهان اسلام، عوامل دیگري همچون از خود بیگانگي، بحران مشروعیت دولت های اسلامی و تبعیض شدید اجتماعي و اقتصادي یعنی گسترش احساس ستم و محرومیت در نتیجه تشدید فاصله سطح درآمدها و رشد طبقه کوچك از صاحبان منافع که منجر به فروپاشي اجتماعي شده و تبعیضات شبه نژادي در عرصه اجتماع و رقابت هاي سودجویانه بر سر منابع مادي و مصرفي را از عوامل مهم زمینه ساز در ایجاد جنبش هاي اسلامي به شمار آورده اند.(خاکی و مرشدی زاده ، ۱۴۰۱ :۷۱)

۳. ریچارد هرایر دکمجیان از جمله متفکراني است که جهان اسلام را از منظر بحران هاي مختلفي همانند هویت، مشارکت، مشروعیت و غیره مورد بررسي هاي تاریخي قرار داده است. وي در کتاب «جنبش هاي اسلامي معاصر در جهان عرب» تلاش نموده تا یک نظریه کامل حول محور علل و عوامل پیدایش جنبش های اسلامی ارائه نماید. این متفکر، با تلفیق ویژگی های فکری، تجربه های تاریخی و اعتقادات مسلمانان با نظریه های مختلف از جامعه شناسان غرب و اندیشمندان سیاسی نظیر(دورکیم، مارکس، مارکس وبر، اریکسون) این مسائل را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد تا نظریه ادواری خود را که یک چارچوب مفهومی است، ارائه دهد.(محمدی، ۱۳۹۸:۲۰)

دکمجیان، اعتقاد دارد دنیای غرب به دلیل عدم آشنایی با تاریخ تحولات جوامع اسلامی،درک درستی از این پدیده ندارند در حالی که رستاخیز اسلامی پدیده جدیدی نیست.وی در ادامه، جنبش های اسلامی

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

را یک پدیده نوظهور نمی داند، بلکه در دوران پس از پیدایش اسلام در قسمت های مختلف جهان اسلام جریانی تاریخی ظهور و بروز پیدا کرده است. در نهایت جنبش های سیاسی-فکری اسلامی، یک پدیده چرخشی می باشند که در دوره های خاصی ظاهر می شوند و تکامل می یابند، دکمجیان از دو مفهوم رستاخیز و سقوط این چنین یاد می کند که در طول تاریخ اسلام، جنبش های رستاخیزی در واقع پاسخ های مسلمانان و عکس العمل آنان به دوره های انحطاط و سقوط بوده است،به عبارتی،در سیر تاریخی جوامع مسلمان، مقابل هر انحطاط و سقوطی، یک جنبش سیاسی یا فکری رستاخیزی واقع شده که هدفش بازپروری مجدد دین اسلام می باشد. در اعتقاد اهل سنت و در مجموع کلیه مسلمانان اشاره به یک حدیث نبوی دارند که می گوید:"در آغاز هر قرن، فردی را خواهیم فرستاد تا دین ما را احیا کند." پس اشتیاق لازم برای ظهور جنبش های سیاسی و فکری اسلام در سیر تاریخی مسلمانان بوده است. این نویسنده نمونه های دیگری از جنبش های شیعه و سنی در فضای رستاخیزی از دوره بنی‌امیه تا قرن ۲۰ عنوان می نماید، جنبش های رستاخیزی در اوضاع و احوالی شکل می گیرند که یک جامعه اسلامی گرفتار یک فضای بحرانی شود،این فضای بحرانی ویژگی های عمده ای دارد که از قرن ۱۹ شروع و اکثر جوامع مسلمان را در منطقه خاورمیانه در برگفته است.(لاسجردی،۱۳۸۵: ۵۶) بحران فراگیر در یک فضای دوره معاصر ایجاد شده و در دل خود شش بحران دیگر را جای داده است: بحران آشوب و فشار، بحران هویت، بحران مشروعیت، ضعف نظامی و بحران فرهنگ و کشمکش طبقاتی. با این اوصاف طولانی بودن و گستردگی رستاخیز اسلامی بدلیل وجود شش بحران فرعی می باشد. وقوع چند بحران از بین تمام بحران های بالا در دوره های متفاوت تاریخ اسلامی کافی است تا حرکت های فکری و سیاسی را با خود به همراه داشته باشد. نقش اساسی را در ایجاد و استمرار جنبش های تجدید حیاط طلبی، رهبران فرهمند سیاسی و فکری ایفا می نمایند و اساسا این حرکت بدون حضور آنها به واقعیت نمی رسید. (دکمجیان، ۱۳۷۷ : ۶۰-۵۵)

جنبش حزب الله کردی متأثر از انقلاب اسلامی در قالب کدامیک از سه نظریه فوق قابل تحلیل است؟

تأثیر انقلاب اسلامی بر جنبش‌های سیاسی ـ اسلامی

شاخص ترین تاثیر انقلاب اسلامی در زنده نگاه داشتن ارزش های اسلامی، پذیرش تفکر اسلام سیاسی و شکل گیری حکومت با معیار ها و موازین اسلامی است. با این نگاه، اسلامی که در اذهان عمومی مردم

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

به مرور زمان در تاریخ، رو به پیری گذاشته و در حال فراموشی بود، در حال حاضر با کانون قدرت عظیم و موج خروشان فراتر از جغرافیای ملی خود بازگشته و روح جدیدی در آن دمیده شده است. پیروزی انقلاب اسلامی در واقع به خوبی نشان داد که ادیان مختلف، علی‌الخصوص اسلام با روند تاریخی و رشد فزاینده مدرنیته، به جای رسیدن به پایان راه خود، مجددا به عنوان اصلی ترین مسیر نجات بشر از ظلم و فساد نمایان شده و با احیای خود به مادی گرایی معنویت گریز دستور ایست داده و پنجره ای از معنویت را برای رستگاری عالم از ید استکبار و استبداد باز نموده است.(رنجکش، ۱۳۹۸:۷۴)در این بین، نقش یک نظریه پرداز و متفکر دینی به عنوان رهبر این حرکت عظیم از اذهان دور نمانده و حضرت امام خمینی(ره) به اعتراف بسیاری از اندیشمندان شرق و غرب به عنوان برجسته ترین و بزرگ ترین احیاگر تفکر اسلامی شناخته شد،لذا هر آنچه را که متجددین، اصلاح گران و بیدارگران اسلامی از گذشته تا حال به عنوان آرمان های بزرگ تبلیغ می کردند، وی در میدان،به آن عینیت بخشیدند و عصر جدیدی را آغاز نمودند.(محمدی، ۱۳۸۸: ۳۶)

انقلاب اسلامی تأثیرات زیادی بر نهضت های جهانی اسلام و حرکت های رهایی بخش ایجاد نمود که می توان به گسترش مبارزات اسلام خواهی مقابل نظام های حاکم ظالم در جهان از آسیاي مرکزي تا قلب اروپا و از خاورمیانه تا شمال آفریقا اشاره کرد. بیداری ملت ها، احیای هویت اسلامی، ایجاد امید و نشاط در میان عناصر انقلابی و مبارز دنیا را می توان از آثار مسلم انقلاب اسلامی ایران ذکر کرد. یک محور مهم اندیشه سیاسی امام خمینی(ره)، کوشش‌های وی برای ایجاد جبهه واحد مستضعفین بود که اثر ویژه خود را بروی مبارزه با ظلم و نفی استکبار نشان داد و به عنوان یک مسئولیت سیاسی و دینی در قیام ملت های مستضعف به جا گذاشت.اعتقاد راسخ امام خمینی (ره) به مسئولیت دینی خود در مقابل جریان امت اسلامی، به دور از تعارفات دیپلماسی و سازش های سیاسی، تا آخرین لحظه همواره بر حمایت و پشتیبانی از نهضت های اسلامی وجود داشت.(طاهری، ۱۳۸۷:۲۴۷) ایشان با استراتژی موفق خود با استفاده از تجربه های غنی و ارزشمند، روح پیروزی و امید را در ملت ها ایجاد کردند.بزرگ‌ترین دستاوردهاي عینی و موفق رهبري جنبش دینی از طریق تجربیات استراتژی و عینی این عالم وارسته در مسیر نهضت ها و جنبش های اسلامی را در طول تاریخ بر جا گذاشتند و نسخه انقلاب اسلامی ایران نمونه کامل و بارز این تفکر در عالم بود. در اصل، پیروزی اندیشه‌های رهبر کبیر انقلاب اسلامی، باعث شد رهبران بسیاری از کشورهای دنیا در مقابله با غرب و احیاء اسلام ترغیب شوند و با مضامین اندیشه‌های ایشان، همچون رد مادي‌گرایی فزونی خواهانه،تقبیح فساد اداري، اجراي قوانین اسلامی، انتقاد از غرب‌زدگی از این مجاهد الهی الهام گرفتند.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

تاریخچه حزب الله کردی ترکیه

ریشه های گرایش های اسلامی درترکیه را باید پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی و تشکیل ترکیه جدید به رهبری مصطفی کمال پاشا (آتاتورک) و تلاش بی‌وقفه وی برای به حاشیه راندن اسلام و در حرکت سازمان یافته طریقت های صوفیه جست اما زمینه های پیدایش حزب الله را باید در سال های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی در روابط میان علمای مذهبی شیعه ایران و لبنان در نجف اشرف یافت. در آن زمان، آیت الله محمد باقر صدر و سپس امام خمینی (ره) شاکله حکومت اسلامی را در آن شهر پی ریزی نمودند و طلبه های بسیاری از کشورهای اسلامی، به ویژه لبنان با حضور در درس امام خمینی (ره) ساختار حکومت اسلامی و اقتصاد اسلامی را فراگرفتند.(Boroujerdi,2007: 98) در سال ۱۹۷۰ میلادی، گروهی از اسلام گرایان ترک و کرد سنی از اعضای انجمن ملی دانشجویان ترکیه[1] با هدف ایجاد حکومت اسلامی از طرق فرایندهای دموکراتیک حزب نجات ملی[2] را در ترکیه بنا نهادند ولی پس از کودتای ۱۹۸۰ ژنرال کنعان اورن در ترکیه و با به قدرت رسیدن نظامیان در این کشور و ترویج و اشاعه سکولاریسم توسط کمالیست های ترک، بارقه های امید بانیان تشکیل حکومت اسلامی در ترکیه رو به سردی گرایید.(Ulsu,2007:136)

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران تأثیر چشم گیری در بیداری و رشد جنبش های اسلامی در ترکیه ایفا نمود، ریشه شکل‌گیری گروه‌های اسلام‌گرای نوین کردی در ترکیه را باید بیشتر در سال ۱۹۷۹ میلادی زمانی که اسلام گرایانی چون «منصور گوزل»، « فیدان‌کونکور»، «حسین ولی‌اوغلو» و « عبدالله دالار» با حزب نجات ملی ، جنبش اتحاد[3] را به وجود آوردند؛ جست. (خانی آرانی، ۲۸:۱۴۰۰) در همان سال"حسین ولی اوغلو" با الهام از اندیشه‌های امام خمینی (ره) با تأسیس دفتر و کتابفروشی ایلیم (Ilim) در شهر باتمان فعالیت خویش را شروع کردند(اشرفی، ۱۳۹۱: ۳۴) و دفتر دیگری به نام منزل یا مقصد نیز، با همین خصوصیات توسط" فیدان کونکور " تاسیس شد. در واقع، می توان اذعان نمود جنبش حرب الله کردی در ترکیه از درون این دو کتابفروشی و نهادهای فرهنگی وابسته به آن رشد کرد، با توجه به شرایط آن زمان، بسیاری از گروه های اسلام گرا به یکدیگر نزدیک و اتحادهای استراتژیکی را شکل دادند و این دو گروه با جناح اکثریت به نام ایلیمجلر[4] یعنی اهل علم به رهبری حسین ولی اوغلو و جناح اقلیت با نام منزیلجلر[5] اهل منزل یا مقصد به رهبری فیدان کونکور در کنار یکدیگر و با همکاری هم به فعالیت ادامه دادند.

1. Milli Türk Talebe Birliği MTTB
2. Milli Selamet Partisi MSP
3. Vahdet Hareketi
4. Ilimciler
5. Menzilciler

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

از نظر ولی اوغلو،امام خمینی (ره) نماد اصلی انقلاب اسلامی در ایران بود، وی با استدلال به اینکه انقلاب اسلامی ایران ثمره همکاری بین روحانیون و دانش آموختگان متخصص است؛ معتقد بود انقلاب تنها با همکاری این دو گروه به سرانجام می رسد. حزب الله برای سازماندهی و بسیج اجتماعی با الگوبرداری از انقلاب اسلامی در ایران فعالیت های تشکیلاتی خود را از درون مساجد شروع و بعدها به مدارس و دانشگاه ها گسترش داد.(Kurt,2017:19)جناح اکثریت با توجیه شرایط ملیتاریستی ترکیه، تشکیل حکومت اسلامی را در مبارزه مسلحانه می دید و جناح منزیلجلر رویکردی مسالمت جویانه در پیش گرفت. بعدها با تشدید تنش های عقیدتی و برخوردهای جناحی و پیروزی جناح اکثریت بر اقلیت و با نقل مکان حسین ولی‌اوغلو به شهر دیاربکر در اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی این گروه به حزب‌الله ترکیه شهرت یافت و به یک جنبش فراگیر و توده‌ای کرد تبدیل شد.(رهام، ۱۴۰۱: ۷۸) پس از مدت کوتاهی با توجه به شرایط زمانی آن دوران یعنی گسترش شاخه اخوان المسلمین کرد در سوریه، شورش سال ۱۹۸۲ شهر حماه در سوریه و احیای جهانی اسلام، تأثیر مستقیمی بر صورت بندی حزب الله گذاشت و نفوذ این جنبش در شهرهای دیاربکر، شیرناک، اورفا،بنگول، ماردین و دیگر شهرهای جنوب شرقی ترکیه، افزایش یافت و متعاقب این شهرت، این جریان سیاسی – عقیدتی به نام‌های « الفجر، التوحید، جیش‌الله، جنبش مردمی اسلامی و اتحادیه متدینین ملی کردستان» نیز، شناخته شد. هدف نهایی ولی‌اغلو ایجاد یک حکومت اسلامی بر اساس قانون شریعت برای همه مسلمانان و تشکیل حکومتی شبیه به حکومت حضرت محمد (ص) با الهام از آنچه در ایران شگل گرفت، بوده است.

در واقع، می توان اذعان نمود، تفسیر حزب الله کردی از اسلام، عمدتا مبتنی بر آثار شخصیت های بین المللی سرشناسی چون امام خمینی (ره)، سید قطب و ابواعلی مودودی بوده است و دراین بین، بیشتر تحت تأثیر اندیشه های امام خمینی (ره) و ساختار حکومت در ایران قرار داشته است لذا برای آشنایی بیشتر و درک انقلاب اسلامی و ساختار اسلام سیاسی آن، بارها به ایران و به ویژه قم، سفر کرده است. با توجه به این نکته که قریب به اتفاق اکثریت کردها از پیوند های وثیقی با فرهنگ اسلامی برخوردار بوده و بیشتر گروه های میانه‌رو اسلامی - کردی شامل شبکه های سنتی اخوت اسلامی مانند طریقت نقشبندی[1]

۱. شیخ محمدعثمان مشهورترین مرشد معاصر نقشبندی پایه گذار طریقت نقشبندی ، از آثار وی می‌توان به تفسیر سوره تین، سراج القلوب ،دو دیوان شعر به زبان های کردی و فارسی و اندرز نامه (وصیت نامه) اشاره کرد، تفسیر سوره تین و سراج القلوب به زبان فارسی و ترکی استانبولی ترجمه شده‌است.
در زمان مولانا خالد نقشبندی (متوفی ۱۲۴۲) سلسله نقشبندیه خالدیه در ایران، در کرمانشاه و کردستان، توسعه یافت و از طریق جانشیان مولانا خالد به عراق و سوریه و ترکیه رسید و عده‌ای از علمای اهل‌سنت و صاحب منصبان دولتی در این کشورها از پیروان این سلسله شدند.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

و جماعت نور[1] بوده و با تأکید بر هویت دینی - کردی همواره از طرف شووینیسم(ملی گرایی افراطی) ترک مورد حمله قرار می گرفته‌اند، این امر سبب رشد فزاینده حزب الله کردی در ترکیه شد.(بیلگین و ساریخان ، ۱۳۹۳: ۳۳۲- ۳۲۶)

گسترش سریع اندیشه های اسلامی حزب الله در ترکیه سبب شد که ارتش این کشور برای جلوگیری از گسترش این جنبش در بین جوانان، در برنامه ای از قبل طراحی شده حزب الله را در رؤیارویی با حزب کارگران کردستان[2] PKK قرار دهد. در بین سال های ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۵ درگیری هایی در جنوب شرق ترکیه بین حزب الله و PKK روی داد . در ماه ژوئن سال ۱۹۹۲ PKK، ۱۰ تن از هواداران حزب‌الله را در روستای «یولاج» در استان دیاربکر به قتل رساند. این حمله، باعث درگیری شدید بین دو سازمان شد که در آن حداقل ۷۰۰ الی ۸۰۰ نفر کشته شدند.در نهایت،PKK تلویحاً شکست خود را برای از بین بردن حزب‌الله پذیرفت و حملات خود را برضد این گروه متوقف کرد. اگرچه هیچ‌گونه آتش بس رسمی و یا قرارداد صلح بین دو طرف منعقد نشد، اما در سال ۱۹۹۵ میلادی جنگ،عملاً متوقف گردید. پس از این آتش‌بس، اعضای این گروه به سرعت دامنه فعالیت‌های خود را از کردستان ترکیه به سایر شهرها این کشور گسترش داده و در سراسر ترکیه و به ویژه در شهرهای جنوبی و برخی از شهرهای شمالی از جمله استانبول فعالیت‌های گسترده‌ای را به نمایش گذاشتند. اعضای این گروه خود را شبیه پیش‌مرگان کرد مسلمان که در ایران و عراق فعال بودند، معرفی می‌کردند.(سلیمانی، ۱۳۹۲ :۱۵۴)

نکته حائز اهمیت در این‌جا عبارت است که حسین ولی اوغلو فارغ التحصیل دانشگاه معتبر ملکیه در دپارتمان علوم سیاسی دانشگاه آنکارا از هم دانشگاهی های عبدالله اوجالان رهبر زندانی PKK با تحریک ارتش ترکیه و تضاد ایدئولوژیکی، سال ها در برابر هم قد علم کردند.حزب الله، حزب کارگران کردستان را به خدمت کمونیسم و کشتار مسلمانان و ایجاد تفرقه دربین جامعه مسلمان کرد متهم می کرد و پ ک ک نیز با ادعای اینکه تنها نماینده واقعی ملی گرای کرد در ترکیه است، آنان را به حزب کنترا[3] متهم

۱. نورسیه و یا جماعت نور یک جماعت دینی و اسلامی است که ساختار آن، نسبت به حرکت سازمان یافته، به طریقه های صوفیه نزدیک تر می باشد، مؤسس آن بدیع الزمان سعید نورسی (۱۸۷۳-۱۹۶۰) در دعوت به سوی حقائق ایمان و کار در راه تهذیب نفس تمرکز و تأکید نموده، می خواست یک حرکت اسلامی در مقابل موج سکولار ماسونی ایجاد نماید، موجی که ترکیه را بعد از سقوط خلافت عثمانی، و تسلط اتاترک بر حکومت ترکیه، خراب نمود.

۲. (Partiya Karkere'n Kurdistane') که به صورت مخفف پ.ک.ک. نامبده می شود ، نام گروهی چپگرا و مسلح در کردستان ترکیه است که از سال ۱۹۸۴ به عنوان سازمانی چریکی شناخته شده که به صورت مسلحانه علیه دولت ترکیه برای خودمختاری کردستان و حقوق فرهنگی و سیاسی کردها در ترکیه مبارزه می‌کند.

۳. ضد گریلا یا کنترا گریلا : یک نیروی نظامی در واحد عملیاتی گلادیو در کشور ترکیه بود که به صورت پیشگام عملیات‌های ضد گروه‌های کمونیستی و به صورت مخفیانه و در سایه عمل کرده و ایالات متحده آمریکا در راستای دکترین ترومن از آن‌ها پشتیبانی به عمل می‌آورد. هدف اصلی از ایجاد این نیرو، به وجود آوردن یک نیروی چریکی بود که توان مقابله با عملیات‌های شوروی را

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

می کرد.(بیلگین و ساریخان ، ۱۳۹۳: ۳۲۷- ۳۲۶)ولی اوغلو مراحل رشد و تکامل حزب الله را در سه مرحله: تبلغی - تشریعی برای افزایش آگاهی های دینی – سیاسی مردم، تغییر الگوی جامعه براساس قوانین و شریعت اسلامی و جهاد می دانست. براین اساس، دیری نپایید جنبش حزب الله در سراسر جنوب شرق این کشور به جنبشی فراگیر بدل شد.(Huseynisevda,2018:98)

اواخر دهه ۱۹۹۰ و با افزایش رو به رشد نفوذ حزب‌الله، منجر به افزایش فشار از سوی نیروهای امنیتی ترکیه و افزایش شدید دستگیری اعضای این سازمان در جنوب شرقی ترکیه شد. در ژوئن ۱۹۹۹ ولی‌اوغلو به استانبول نقل مکان کرد و در ۱۷ ژانویه ۲۰۰۰ میلادی در حمله پلیس به یکی از دفاتر حزب‌الله در شهر « بیکوز» در حومه شهر استانبول کشته شد. در این حمله، بایگانی سازمان کشف و ضبط شد. پس از این و با موج دستگیری های جدید، بسیاری از اعضای سازمان به دست نیروهای دولتی ترکیه شکنجه و اعدام شدند و ۹۴۰ نفر از اعضای حزب‌الله نیز در ۴۴ استان ترکیه بازداشت شدند. .۲ سال پس از مرگ ولی‌اغلو، پلیس ترکیه نزدیک به ۶۰۰۰ نفر که گفته می‌شد از اعضای این سازمان بودند، بازداشت کرد. دو سال بعد از کشته شدن ولی اوغلو در سال ۲۰۰۲ این جنبش با تغییر خط مشی خود و پایان دادن به مبارزه مسلحانه و با در پیش گرفتن یک دگردیسی بزرگ، مبادرت به تأسیس نهادهای جامعه مدنی چون انجمن اتحاد برای مستضعفان در ترکیه نمود.(بیلگین و ساریخان ، ۱۳۹۳: ۳۲۶) نهاد مستضعف لر(مستضعفان) در تجدید حیات حزب الله در انظار عمومی از یک فرصت سازمانی برخوردار گردید و جنبش به تدریج از حمایت محلی در حوزه انتخابیه اسلامی برخوردار شد. این مؤسسه خیریه به یک نهاد مرکزی برای سازماندهی و تقویت سیاسی و فرهنگی، از طریق برگزاری مراسمات مذهبی و رویدادها بدل شده،با این حال، دولت ترکیه همچنان این جنبش توده ای را به عنوان یک سازمان جهادی مطرح و هنوز تحت نظارت شدید امنیتی قرار دارد.

در واقع، حزب الله در هر دو مقطع زمانی، چه در دوران فعالیت های بنیانگذارش و چه در دوران توسعه نهادهای مدنی با تأثیرپذیری از اندیشه های سیاسی امام خمینی (ره) در تلاش برای تشکیل جبهه واحد مستضعفین، ظلم زادیی ، مبارزه با استکبار و حمایت از قشر مستضعف را به عنوان یک مسئولیت دینی - سیاسی در سرلوحه برنامه های خویش قرار داده و تشکیل بنیاد « مستضعف لرَ» در این راستا بوده است. ترکیه در سال ۲۰۰۳،عفوی را برای اعضای حزب کارگران کردستان (پ. ک. ک) صادر کرد و ۷۰ نفر از این گروه مسلح مشمول این قانون شدند، ۹۵ نفر از اعضای حزب‌الله نیز آزاد شدند که بیشتر

داشته‌باشد. این هدف پس از مدتی به مقابله با هر نیروی کمونیست در ترکیه تغییر کرد. نیروهای کنترا گریلا پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی برای حمله به مواضع نیروهای حزب کارگران کردستان (پ.ک.ک) مورد استفاده قرار گرفته است.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

آن‌ها به صفوف این گروه در ترکیه و اروپا پیوستند. در واقع به نظر می‌رسد: در سطح بین المللی حزب‌الله صفوف خود را در داخل ترکیه و اروپا بازسازی کرده است. این گروه از سال ۲۰۰۲، فعالیتش را در میان کردها در اروپا به ویژه در آلمان، هلند، سوئیس و اتریش افزایش داد و با ساخت مساجد، ضمن تشکیل شبکه‌ای اجتماعی از کردهای مسلمان، شبکه ای اروپایی نیز، برای کسب منابع مالی از راه صدقات و زکات تشکیل داد. رهبر جدید جنش حزب الله کردی در ترکیه، عیسی التسوی با نام مستعار عیسی باغاشی در سال ۲۰۰۴ با انتشار سند این جنبش تحت عنوان : " حزب الله در سخنان خود: گزیده هایی از تاریخ مبارزه "[1] با تشریح اهداف و خط مشی نوین حزب الله بر هویت محلی جنبش متأثر از ایدئولوژی دینی - کردی تأکید کرد.

حزب الله در سال ۲۰۰۸ اقدام به انتشار هفته نامه هایی با عنوان «Do ru Haber » (خبر حقیقی) و " ندای حق از قلعه آمد "[2] نمود و در آن، مبادرت به انتشار اندیشه ها و مانفیست عیسی التسوی نمود. در یکی از شماره نخستین «Do ru Haber » به نقل از التسوی آمده است: "حزب الله به عنوان یک جنبش اسلامی، برای دفاع از حقوق اسلامی و حقوق بشر مسلمانان و برای حل مشکلات تاریخی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی از طریق رویکردی اسلامی، متعهد است. وظیفه حزب الله است که علیه ستم، استبداد و بی عدالتی مبارزه کند تا کردها را آزاد کند." (بیلگین و ساریخان ، ۱۳۹۳: ۳۳۳) اعضای حزب‌الله ترکیه اعتقاد راسخی به مفاهیم دینی به ویژه موضوع جهاد دارند و از سوی دیگر به شرایط امروز ترکیه به لحاظ دینی انتقاد زیادی، وارد می‌کنند. در همین راستا و به منظور گسترش تفکر دینی در ترکیه این گروه بر روی تشکیل شبکه‌ای منسجم از سازمان‌های مردم نهاد متمرکز شد. بیشتر این تشکل‌ها در جنوب شرقی ترکیه متمرکز است اما بسیاری از شاخه‌های آن در غرب ترکیه نیز، فعال‌اند. حزب‌الله ترکیه در طول سال، کتاب‌ها و مجلات گوناگونی را منتشر می کند و حتی کتاب‌فروشی های مخصوص به خود دارد.

حزب‌الله علاوه بر روزنامه های هفتگی[3]، ایستگاه رادیویی[4]، شبکه تلویزیون ماهواره‌ای[5] و نیز، سایت‌های[6] متعدد وابسته به خود ، بعد از انحلال نهاد مستضعفان، در دسامبر ۲۰۱۲، یک حزب سیاسی با نام حزب مطالبه آزاد (Hü r Dava Partisi) با نام اختصاری Hü da-Par مترادف نام حزب الله

1. Kendi Dilinden Hizbullah: ؛ Mücadele Tarihinden Kesitler
2. Banga heq ji kela Amed
3. Doğru Haber Gazetesi
4. Dua Yayincilik
5. Rehber TV
6. huseynisevda.biz

انجمن مطالعات جهان اسلام
Islamic World Studies Association
جمعیة دراسات العالم الاسلامی
فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

تأسیس کرد. از چهره‌های شناخته شده این حزب، حسین یلماز، وکیل مدافع اعضای بازداشت شده حزب‌الله و سعید شاهین، سخنگو و رئیس شعبه استانبول جنبش مستضعفان می‌باشند.(سلیمانی ، ۱۳۹۲ :۶۷) انجمن های وابسته به هودا پار در چارچوب سازمان « Evindarê Pêyxamber » یعنی دوست داران پیامبر با ارائه آموزش های دینی از طریق برگزاری دوره‌های قرآن و سازمان‌دهی کنفرانس ها و سمینارها در موضوعات مذهبی تلاش های مضاعفی صورت داده است که تنها در ۲۲ آوریل ۲۰۱۲ به مناسبت میلاد حضرت محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله) صدها هزار نفر از کردها را در مرکز «دیاربکر»، بزرگ‌ترین شهر کردنشین ترکیه که در جنوب شرق این کشور قرار دارد را گرد هم آورد. در واقع، حزب‌الله با بسیج این تعداد از مردم نشان داد که توانمندی اجتماعی و سیاسی آن به شدت افزایش یافته است. توانمندی این گروه برای چنین قدرت‌نمایی به منظور بزرگداشت یک رویداد اسلامی نه تنها حزب « عدالت و توسعه» (حزب حاکم) بلکه احزاب کرد سکولار مانند: حزب «صلح و دموکراسی» (ب. د. پ) و حزب « کارگران کردستان» (پ. ک. ک) را با چالش مواجه کرد.

جنبش حزب‌الله کردی ترکیه و ایران

جریان اسلامی حزب‌الله ترکیه با تأثیرپذیری از انقلاب اسلامی در ایران و هم‌سو با ایده‌های آن شکل گرفت. این جریان با وجود این که رهبری و اعضای آن از کردهای مسلمان سنی ترکیه هستند ؛ ولی با الهام از اندیشه‌های امام خمینی (ره) و ساختار حکومت اسلامی در ایران مسیر حرکت خود را تعیین کرد. این گروه که تحت تأثیر حزب‌الله لبنان قرار دارد با بهره‌گیری از آموزه‌های اسلامی به دنبال تقویت جایگاه دین در ترکیه و انسجام بخشی به جامعه‌ی متدینین این کشور می‌باشد. در واقع، یکی از برنامه‌های محوری این گروه در کنار فعالیت های اجتماعی و سیاسی، توسعه‌ی دین مداری و توجه ویژه به دین، در درجه اول میان مناطق تحت نفوذ و در مرتبه بعد در بین سایر مناطق ترکیه می باشد.

این جنبش با رهبری و اندیشه های حسین ولی اوغلو که در بین هوادارانش به رهبر شهید شناخته می شود، متأثر از شخصیت هایی چون امام خمینی (ره)، سعید نورسی و سید قطب ، با الگوبرادری از انقلاب اسلامی ایران بسیار تلاش نمود تا بین روحانیون سنتی و دانش آموختگان متخصص دانشگاهی پیوندی استراتژیک برقرار نماید، چرا که وی معتقد بود وقوع انقلابی مانند ایران در کشورهای اسلامی تنها با همکاری این دو گروه به سرانجام می رسد. حزب الله برای سازماندهی و بسیج اجتماعی فعالیت های تشکیلاتی خود را از درون مساجد شروع و بعدها به مدارس و دانشگاه ها گسترش داد.(Kurt,2017:21)

فصلنامه علمی -پژوهشی
پژوهشهای سیاسی جهان اسلام

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

سلیمان الیک در کتاب"روابط ایران و ترکیه، ۱۹۷۹-۲۰۱۱: مفهوم سازی پویایی های سیاست، مذهب و امنیت در دولت های قدرت متوسط "[1] با بیان رابطه ایران با حزب الله ترکیه ، آن را از زمان شکل گیری در سال ۱۹۷۹ تا ۲۰۱۱ (زمان نگارش کتاب) جریانی متأثر از اندیشه های امام (ره) دانسته که رابطه ای ریشه ای، پایدار و مبتنی بر عامل مذهب دارند که حتی در زمان عیسی التسوی نیز، تداوم یافته است. الیک حمایت ایران از این گروه را عامل شکننده ای در روابط ایران و ترکیه توصیف می کند که سبب بروز بحرانی هایی در روابط دو کشور شده است.(Elik,2012:69)

اقدام‌های موفق حزب‌الله در ترکیه و اروپا باعث گردید تا ایالات متحده آمریکا نگرانی زیادی از جانب این گروه احساس کند و از این رو، به دنبال راهی برای مقابله با این گروه اسلامی و جهادی است. بسیاری از دستگاه‌های امنیتی آمریکا در سطح جهان اتفاق نظر دارند که در شرایط حاضر و با توجه به قدرت‌گیری حزب‌الله می‌بایست همکاری بیشتری میان دستگاه‌های اطلاعاتی اروپا، آمریکا و ترکیه برقرار شود تا بتوانند تصویر جامعی از توانایی‌های حزب‌الله ترکیه به دست آورند.(اشرفی، ۱۳۹۱: ۹۸)

1. Iran-Turkey Relations, 1979-2011: Conceptualising the Dynamics of Politics, Religion and Security in Middle-Power States

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

نتیجه گیری

با وجود عدم دسترسی به بسیاری از فعالیت های جریان اسلامی حزب‌الله کردی در ترکیه اما از همین فعالیت قابل دسترسی به خوبی می توان دریافت که انقلاب اسلامی، مهم‌ترین عامل مؤثر بر آن است.

الهام از امام خمینی(ره) سهم بزرگی در این تأثیرپذیری دارد. از این رو، مبارزه مستمر آن با سکولاریسم که انقلاب اسلامی در مخالفت با آن شکل گرفت، ادامه دارد. مخالفت این گروه سنی با وهابیت با آنچه انقلاب اسلامی بدان باور دارد، نزدیک است لذا این جنبش با تجهیز اقدامات فرهنگی و اجتماعی، جامعه دینی ترکیه را در مسیر مقابله با جریان وهابیت که به دنبال گسترش دامنه نفوذ خود به مرزهای کشورهای اسلامی است، قرار داده است.

از سوی دیگر تقویت رویکردهای سکولار در جامعه ترکیه ضرورت اقدام های جمعی دین مدارانه نظیر برگزاری تجمع‌ها و راهپیمایی های مذهبی را از سوی این گروه پر رنگ ترکرده است که برگزاری تجمع گسترده صدها هزار نفری این گروه به مناسبت ولادت حضرت محمد (صلی‌الله‌علیه‌وآله) نمونه روشنی از همین تلاش ها است. با توجه به رویکردهای اسلام‌گرایانه این گروه و روند قدرت‌گیری آن در آینده می‌تواند منافع دو کشور ایران و ترکیه را به عنوان دو کشور همسایه در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی متأثر سازد. با توجه به رویکردهای دینی حزب‌الله ترکیه به عنوان یک گروه کُرد هم‌سو با جمهوری اسلامی ایران می‌توان انتظار داشت این گروه با انسجام سازمانی بیشتر در برابر جریان های سکولار و ملی گرا به مقابله تشکیلاتی پرداخته و با شکل‌دهی گروه‌ها و سازمان‌های وابسته به خود به جذب افراد با انگیزه‌های دینی و اسلامی اقدام کند و از این راه مانعی بر سر راه فعالیت با گرایش‌های ناسیونالیستی ایجاد نماید. به هر روی به نظر می رسد با توجه به ظرفیت های موجود در حزب‌الله ترکیه و هم‌سویی آن با رویکردهای جمهوری اسلامی، اهمیت این نکته آشکارتر می‌شود که ایران می‌تواند با بهره‌گیری از توانمندی‌های این گروه اسلامی سنی ولی متأثر از تفکرات شیعی، زمینه ای را فراهم کند تا از بروز تهدیدهای محتمل بر ضد منافع ملی ایران جلوگیری شود. از سوی دیگر، ایران با حمایت‌های مادی و معنوی خود از این سازمان اسلامی می‌تواند امکان رشد و تأثیرگذاری آن را به عنوان یک گروه اسلامی و نه یک گروه کُرد در جامعه ترکیه فراهم کند.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

کتابنامه

۱.اشرفی، حسن(۱۳۹۱)،« حزب الله کُردی؛ حلقه‌ی مغفول مقاومت»،سایت برهان،۱۶ خرداد،قابل دسترسی در : http://borhan.ir/NSite/FullStory/News/?Id=3407

بیلگین ، فوزی و علی ساریخان(۱۳۹۳) ، شناخت مسئله کرد در ترکیه ، ترجمه آزاد حاجی آقایی، تهران، نشر پانیذ.

۲.خانی آرانی،الهه(۱۴۰۰) جریان های فکری و سیاسی عمده اسلام گرا ، پژوهش های سیاست اسلامی، شماره ۲۰

۳.دکمجیان، هرایر(۱۳۷۷)، اسلام در انقلاب: جنبش هاي اسلامي در جهان عرب، ترجمه حميد احمدي.تهران، انتشارات کیهان.

۴.رنجکش،محمد جواد(۱۳۹۸) بررسی تاثیر انقلاب اسلامی ایران بر جنبش های بیداری اسلامی، فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، دوره ۸

۵.رهام،احسان(۱۴۰۱) فرقه گرایی جدید معنویی: عرفان نورسی بر اسلام گرایی ترکیه، پژوهش ملل، شماره ۷۵

۶.سلیمانی ، اسدالله(۱۳۹۲) ، « وضعیت چهار حزب عمده سیاسی کرد ترکیه »، سایت مرکز بین المللی مطالعات صلح ، ۱۷ اسفند ، قابل دسترسی در :http://peace-ipsc.org/fa

۷.طاهري، مهدی (۱۳۸۷)، دمیدن صبح دولت اسلام، مجله سیاست خارجی، سال نهم، شماره۱، ص ۷۰ـ۴۵.

۸.لاسجردی، حسن (۱۳۸۵)، « تاثیر انقلاب اسلامی ایران در ترکیه »، همایش بررسی تاثیرات منطقه ای و بین المللی انقلاب اسلامی ایران ، ص ۳۱- ۳۲.

۹.محمدی،محمد حسین(۱۳۹۸) مفهوم سازی نابرابری در آراء اندیشمندان و فلاسفه سیاسی، دانش تفسیر سیاسی، شماره۱

۱۰.محمدي، منوچهر (۱۳۸۸)، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، فصلنامه مطالعات راهبردي، سال پانزدهم، شماره دوم،ص ۵۰ـ۳۰.

۱۱.ناصرخاکی،حسن، مرشدی زاده ، علی(۱۴۰۱) تحلیل نسبت هویت انقلاب اسلامی و جنبش های محیط زیستی در عرصه جهانی، پژوهش های راهبردی سیاست،شماره ۴۱

1) Boroujerdi , Mehrzad (2007) , Hizbullan in Iran , Oxford Islamic Studies Online : http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0317
2) Elik , Suleyman (2012) , »Iran-Turkey Relations, 1979-2011: Conceptualising the Dynamics of Politics, Religion and Security in Middle-Power States« , Routledge, London and New York .
3) http://huseynisevda.biz/news.php
4) Kurt , Mehmet (2017) , »Kurdish Hizbullah in Turkey: Islamism, Violence and the State« , Pluto Press , London.
5) Uslu , Emrullah (2007) , The Kurdish HizbullĀh in Turkey , Oxford Islamic Studies Online : http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0317

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]

DOI: ۱۰.۲۱۸۵۹/priw-۱۳۰۱۰۴

به این مقاله این‌گونه ارجاع دهید:

شیرودی، مرتضی؛ جمشیدی فرد، کرم؛ شیرودی، محمدسجاد (۱۴۰۲)، «انقلاب اسلامی، تأسیس و فراگیری جنبش حزب الله کردی ترکیه» فصلنامهٔ پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، س۱۳، ش۱، بهار ۱۴۰۱، صص ۸۸-۷۱.

[Downloaded from priw.ir on 2026-10-16]